

ABORDAREA TEXTUALĂ A TRADUCERII ÎN VIZIUNEA LUI EUGENIU COȘERIU

LUDMILA ZBANȚ, CRISTINA ZBANȚ*

Traductologia ca știință a cunoscut în istoria sa multiple abordări și viziuni, deseori polarizate. Una dintre metodele aplicate în cadrul acestei științe o constituie interpretarea traducerii drept o activitate textuală, centrată nu pe cuvânt, ca unitate de traducere, ci pe text. Tocmai din aceste motive, traductologia modernă este puternic influențată de rezultatele studiilor de lingvistică a textului, căci produsul unei traduceri este un text sau un discurs în limba-țintă, iar corespondența dintre textul/discursul-țintă și textul/discursul-sursă este apreciată conform unor criterii cum ar fi echivalența mesajului, respectarea coerenței și coeziunii, a raportului dintre informația explicită vs informația implicită etc.

Numeroși cercetători contemporani s-au referit la modul de analiză a procesului de traducere dintr-o perspectivă comunicativă, semantică, pragmatică etc. Eugeniu Coșeriu rămâne în actualitatea traductologică grație viziunii sale asupra modului de transpunere a semnificațiilor dintr-o dimensiune cultural-lingvistică în alta, codimensionate cu realitatea extralingvistică. Un loc aparte în abordarea coșeriană a problemelor limbii îi revine schimbării lingvistice, considerată ca o „*facere, producere a limbii* [subl. a.]” (Coșeriu 2009: 321) la diferite stadii ale limbii ca produs, schimbarea lingvistică realizându-se „*într-o limbă sau în limbi* [subl. a.]” (Coșeriu 2009: 322).

În numeroase studii cu referire la problemele lingvisticii generale (între care Coșeriu 1977; Косериу 1989), Eugeniu Coșeriu nu ezită să argumenteze unele poziții teoretice ce înglobează dimensiunea traducerii, corelate cu modul de abordare a limbajului, ca instrument care asigură o activitate complexă de comunicare. Particularitatea respectivului act de limbaj pornește de la premisa că traducătorul nu este liber în determinarea conținutului discursului său, unul impus de original.

Analiza viziunii coșeriene despre traductologie necesită o codimensionare, mai întâi de toate, cu problematica universaliiilor limbajului. Până în secolul al XIX-lea, universaliiile,

* Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, str. Kogălniceanu, nr. 65, Republica Moldova.

ca atare, s-au aflat în centrul studiilor filozofice, sprijinindu-se pe recunoașterea *a priori* a identității spiritului, a unicității gândirii și a universalității logice (Mounin 1963: 196). La rândul ei, lingvistica s-a constituit ca știință printr-o mișcare opusă, bazându-se pe analiza specificului fiecărei limbi.

Ideile despre universalii au constituit dintotdeauna un subiect central al teoriei traducerii. S-a conturat tendința de a aduce argumente întru susținerea posibilității unei comunicări interlingvistice și interculturale, realizate prin traduceri, în pofida diferențelor tranșante între limbi care se datorează eterogenității sistemelor lingvistice respective. Există și condiții de ordin social care influențează permanent evoluția limbilor¹.

Teoria traducerii trebuie să țină cont de tendințele existente în funcționarea limbilor omenirii. Pe de o parte, stabilirea unor caracteristici comune pentru limbi oferă argumente suplimentare în favoarea traductibilității (problema posibilității vs. imposibilității traducerii a constituit permanent subiectul unor dezbateri teoretice aprinse), iar, pe de altă parte, evidențierea universaliiilor la nivel de limbi înrudite sau la unul general ar contribui la facilitarea operației de traducere propriu-zise.

Eugeniu Coșeriu examinează problema universaliiilor în binomul *universaliiile limbajului* (proprietăți ale limbajului însuși, care pot fi stabilite și identificate de către lingvistică) – *universaliiile lingvisticii* (proprietăți ale lingvisticii, care se justifică doar la acest nivel prin exigențe de ordin intern ale lingvisticii ca știință) (Coșeriu 2009: 89). Înțelegem că, pentru o teorie a traducerii, contează, în special, universaliiile limbajului, căci ele contribuie la soluționarea diferitelor probleme de traductologie.

Lingvistul Coșeriu distinge, în raport cu înțelesul logic, cinci tipuri de universalii: trei tipuri primare și două secundare, respectiv, cele primare: *universaliiile posibile*, *universaliiile esențiale*, *universaliiile empirice* și cele secundare: prima din universaliiile secundare derivă din combinarea posibilității și generalității și constituie *universaliiile selective*, cealaltă – din combinarea posibilității cu necesitatea, constituind *universaliiile implicative* (implicațiile) (Coșeriu 2009: 75–76).

Dacă ar fi să examinăm tipurile de universalii propuse de Eugeniu Coșeriu din perspectiva traductologiei, ne-am convinge că fiecare dintre ele se înscrie perfect în analiza procesului de traducere.

¹ Să nu uităm de faptul că perioada actuală a evoluției umanității este marcată de tendințe de globalizare și de mondializare. Această constatare este valabilă și pentru limbile lumii, ceea ce presupune ștergerea treptată a deosebirilor între limbi sau chiar dispariția unor limbi. Numeroși cercetători se pronunță insistent asupra necesității protejării limbilor pe cale de dispariție. Anul 2008 a fost declarat de UNESCO anul internațional al limbilor, iar în documentele care explicau această alegere au fost aduse niște statistici îngrijorătoare: procesul de globalizare duce la amenințarea elementelor ce contribuie la diversitatea culturală; peste 50 % din cele aproape 7000 de limbi vorbite în lumea întreagă sunt pe cale de dispariție peste câteva generații, iar 96% din aceste limbi sunt vorbite doar de 4% din populația globului (cf. *** 2008 – *Anul internațional al limbilor*).

Universaliile posibile sau conceptuale valorifică dimensiunea universală a limbajului, fără a face referință la anumite limbi particulare. În cazul traducerii, aceste universalii contribuie la crearea bazei conceptuale a transferului informației dintr-o limbă în alta.

Universaliile esențiale întregesc procesul respectiv, căci, după cum afirmă Eugeniu Coșeriu, „acestea se deduc din conceptele înseși de „limbaj” și de „limbă” – în sensul că sunt elemente constitutive sau consecințe necesare în mod rațional ale elementelor constitutive ale acestor concepte” (Coșeriu 2009: 78). Fiind, în esență, universalii generice, universalii esențiale contribuie la selectarea echivalențelor în procesul traducerii, atunci când apare necesitatea de a alege niște corespondențe de ordin lexical (de exemplu, pentru traducerea realităților socioculturale), gramatical (traducătorul se regăsește în fața unor structuri gramaticale pentru care nu există forme consacrate în limba-țintă) sau, mai ales, stilistic.

E. Coșeriu este de părere că *universaliile empirice* nu funcționează la modul absolut, ci doar în limbile în care au fost atestate, fiind ipotetic posibile și pentru alte limbi. Anume acest tip de universalii explică interferențele intenționate sau accidentale care apar în procesul traducerii și tendința de a pune în circulație, în limba-țintă, niște forme și structuri care nu-i sunt caracteristice (amintim, de exemplu, împrumuturile lexicale și structurale din limba engleză, care sunt utilizate tot mai larg în diferite limbi).

Universaliile selective sunt centrate pe trăsăturile distinctive ale limbilor umanității, aplicate la toate nivelurile de analiză și valabile într-un moment determinat al istoriei. Ele fac posibilă elaborarea unei liste a celor mai frecvente caracteristici semantice, fapt nelipsit de interes pentru teoria și practica traducerii, mai ales atunci când este vorba despre traducerea unor texte din perioade istorice mai vechi (de exemplu, din franceza veche).

Universaliile implicative pot avea un caracter teoretic sau empiric (Coșeriu 2009: 84). În procesul traducerii ele ar putea contribui la alegerea echivalențelor între limbile în traducere.

Eugeniu Coșeriu distinge în limbaj trei niveluri: *nivelul universal* al activității vorbirii, *nivelul istoric* al limbilor și *nivelul particular* al discursului (sau al textului), iar universalii lingvistice pot aparține oricărui din aceste niveluri (Coșeriu 2009: 85). Lingvistul pune în valoare condiția diferențierii *universaliilor limbajului* de *universaliile limbii*, categorii conceptuale confundate deseori. Toate universalii limbilor sunt și universalii ale limbajului, întrucât limbile funcționează ca niște niveluri ale limbajului, dar nu și invers, căci universalii limbajului pot fi și universalii ale activității vorbirii sau universalii ale textului.

Insistând asupra necesității de a pune în valoare raportul dintre limbaj și contextul social, Coșeriu apreciază că *nu există o transpunere directă de la semnificațiile limbii-sursă către semnificațiile limbii-țintă*, elementul comun regăsindu-se în desemnatul extralingvistic (Coșeriu 2009: 132). Afirmția citată explicitează opinia profesorului despre cele două etape prin care se articulează orice operație de traducere:

– o etapă „semasiologică”, care localizează problemele semantice, sintactice, textuale la nivelul textului sursă, fiind „des-compunere prin limbaj» (*Entsprachlichung*)” (Coșeriu

2009: 132), ceea ce corespunde în teoriile interpretative sau semantice ale traducologiei cu deverbalizarea informației din original;

– o etapă „onomasiologică”, care soluționează problemele în dimensiunea metatextuală, fiind o „re-compunere prin limbaj» (*Versprachlichung*)” (Coșeriu 2009: 132), adică este vorba despre reverbalizarea informației în limba-țintă prin intermediul unui text (în traducerea scrisă) sau al unui discurs (în traducerea orală). Traducerea este condiționată de depășirea dimensiunilor semasiologice și onomasiologice și de includerea sensului.

Pe lângă traducerea propriu-zisă, Eugeniu Coșeriu mai deosebește *transcodarea* și *transpoziția*.

Transcodarea se aplică în cazul traducerilor tehnice, cu o pondere importantă a unui lexic primar, relativ univoc, constituit din termeni tehnici și științifici. Este vorba despre un tip de semne lingvistice ce corespund „unor tipuri de desemnare unice și omogene [...], «univoce» în sensul logic al termenului” (Coșeriu 2009: 270). Specificul termenilor constă în relațiile biunivoce dintre semnificare și desemnare, ceea ce permite trecerea directă de la semnificatul într-o limbă la semnificatul în altă limbă. Univocitatea lexicului primar (a termenilor) constituie principiul de bază în structurarea terminologiilor și nomenclaturilor.

Transpoziția presupune o analiză semasiologică și onomasiologică și este utilizată atunci când traducerea propriu-zisă nu este posibilă din motive că, în limba-țintă, lipsește conceptul respectiv și unitate lingvistică corespunzătoare. În aceste situații traducătorul recurge fie la împrumut, fie la calc.

În lucrarea *Omul și limbajul său*, Eugeniu Coșeriu revine la o idee pe care o regăsim, sub o formă sau alta, în mai multe din scrierile savantului: „La rândul său, traducerea privește direct nivelul discursului și nu nivelul unei anume limbi (*numai textele sunt traduse*) [subl. n.] și este legată, de aceea, de distincția *desemnare/semnificație/sens* [subl. a.]” (Coșeriu 2009: 314–315). Eugeniu Coșeriu valorifică prin această afirmație importanța conținutului, a sensului în procesul de traducere, idee promovată și de reprezentanții „Școlii Sensului” de la ESIT (Școala Superioară de Traducători și Interpreți), Paris: D. Seleskovitch, M. Lederer, J. Delisle ș.a. Se cere precizat că noțiunea de text în viziunea lui Eugeniu Coșeriu este sinonimică, mai ales, cu cea de discurs.

Separarea noțiunilor *desemnare/semnificație/sens* se face pentru a distinge trei tipuri de conținuturi, cărora le corespund, respectiv, trei niveluri ale limbajului. Semnificațiile sunt niște instrumente ce contribuie la stabilirea desemnărilor, iar acestea din urmă raportează semnele lingvistice actualizate în text la obiecte, la fapte și la reprezentări mentale.

Eugeniu Coșeriu examinează traducerile prin transformările ce au loc la nivelul structurilor „de adâncime”, în urma utilizării tehnicilor de parafrază care produc „sinonime cognitive” și nu sinonime lingvistice (Coșeriu 2009: 105). Prin structura de adâncime se înțelege „structura semantică a relațiilor sintactice, care nu coincide cu relațiile din lanțul vorbirii (care, pe de altă parte, fiind liniar, este o «ordonare», nu o «structură»), aceea structură este, evident, o universalie a limbajului”; este vorba despre „o echivalență

extralingvistică, la nivel de *desemnare* [subl. a.], și «adâncimea» limbilor nu depășește structura semnificării” (Coșeriu 2009: 97–98).

E. Coșeriu susține că, „din punctul de vedere al desemnării, o traducere în altă limbă este tot o «parafrazare»²; iar o parafrazare în aceeași limbă nu este altceva decât o traducere «internă»” (Coșeriu 2009: 105)³. Astfel, Coșeriu pune în valoare importanța relațiilor de desemnare și nu a funcțiilor semantice ale limbilor, iar notarea simbolică diferită, aplicată structurilor de adâncime, nu este deloc mai puțin relevantă.

Un alt punct comun pentru lingvistică și pentru traducere îl constituie raportul *realitate vs. limbi*. În curente din lingvistica modernă întâlnim variate atitudini față de acest aspect al comunicării. Opiniile oscilează, pornind, pe de o parte, de la acceptarea faptului că limbile desemnează în mod particular realitatea identică, ceea ce ar părea să creeze niște obstacole impenetrabile pentru operația de traducere. Dar, condiția că realitatea desemnată nu aparține limbajului, permite acceptarea ei drept punct de referință pentru orice cercetare semantică a limbajului, inclusiv în procesul traducerii, și face posibilă depășirea problemelor de ordin lingvistic în procesul de transfer al informației dintr-o dimensiune socioculturală în alta.

Lingvistul Coșeriu conchide: „[...] raportarea la realitate (sau la «conținutul gândirii») este indispensabilă în traducere, în învățarea limbilor și în comparația semantică dintre limbi. În traducere nu se trece de la o limbă L_1 la o limbă L_2 în mod direct – ceea ce, în plus, nici nu ar fi posibil, deoarece semnificatele, în măsura în care aparțin unei limbi determinate, nu sunt «traductibile» –, ci doar prin intermediul planului R [al *realității*, n.n.]: într-adevăr, *traducerea înseamnă a desemna prin intermediul funcțiilor semantice ale L_2 aceleași «realități» care, într-un text determinat, sunt desemnate prin funcții semantice ale L_1* [subl. n.]” (Coșeriu 2009: 107).

Existența numeroaselor traduceri demonstrează că deseori diferite limbi desemnează în mod identic sau aproape identic aceeași realitate. Exemplele care confirmă poziția dată sunt numeroase, fiind fondate, mai ales, pe comunitatea socioculturală ce s-a constituit în evoluția unor societăți și a limbilor vehiculate de ele.

Traducerea este în esență dinamică și depinde de situația de comunicare. Astfel, este clar că, atunci când traducem, operăm cu dimensiunea discursivă, concretă și nu cu cea statică și abstractă. Limbajul este instrumentul de transformare a lucrurilor în semnificații „pentru a le aduce în corelație reciprocă, pentru a le analiza și a le «segmenta», adică pentru a dialoga despre ele în cadrul co-existenței umane” (Coșeriu 2009: 131). În vorbire se afirmă „ceva despre faptul de a fi al lucrurilor, și acest fapt de a fi este analizat, explicat și reprezentat în mod diferențiat, adică așa cum apare și se înfățișează el în și față de lucruri”,

² Roman Jakobson califică drept internă o *traducere interlingvală*, sau schimbarea semnelor verbale ale unei limbi prin semnele verbale ale altei limbi.

³ În terminologia aplicată de Jakobson – *traducere intralingvală*, adică schimbarea semnelor verbale ale unei limbi prin alte semne ale aceleiași limbi.

mai ales că „vorbim nu doar cu ajutorul semnificațiilor, ci, dimpotrivă, și cu ajutorul cunoașterii lucrurilor, precum și în anumite condiții, definite contextual și situațional. O serie întreagă de fenomene ale utilizării limbajului *sunt strâns legate de cunoașterea lucrurilor, atât în vorbire, cât și în interpretarea celor spuse* [subl. n.]” (Coșeriu 2009: 131).

Cunoașterea lucrurilor este o condiție a calității comunicării, valabilă atât pentru comunicarea în limba maternă, cât și (mai ales) pentru comunicarea interlingvală. Un traducător trebuie să cunoască esența lucrurilor în limbile pe care le utilizează, să le interpreteze în spiritul limbii respective și să le adapteze la situația de comunicare (situațional, temporal, social etc.), „căci actul de a traduce nu este altceva decât o vorbire, cu un conținut virtual identic, în două limbi diferite. *Nu traducem limbi, ci vorbiri și afirmații, nu traducem ceea ce o limbă dată ca atare spune, ci ceea ce se spune cu acea limbă, nu traducem deci semnificații, ci, în principiu, traducem ceea ce este desemnat cu ajutorul semnificațiilor* [subl. n.]. Semnificațiile sunt un instrument și nu un obiect al traducerii, tot așa cum sunt un instrument și un obiect al vorbirii” (Coșeriu 2009: 131–132). Astfel Eugeniu Coșeriu reconfirmă rolul dimensiunii pragmatice într-o traducere, care presupune operarea acesteia la nivelul vorbirii (dinamic) și nu la cel al limbii (static). Traducerea este un act complex de comunicare și necesită o examinare atentă la diferite niveluri.

În procesul de analiză a traducerilor romanului *Мастер и Маргарита*, scris de M. Bulgakov, am atras atenția la alegerile făcute de traducători în cazurile lexicului marcat de un specific sociocultural.

- „– Дайте нарзану, – попросил Берлиоз” (Булгаков 1988: 12);
- „– Donnez-moi de l'eau de Narzan, demanda Berlioz [...]” (Bulgakov 2008: 25);
- „– Apă minerală, vă rog, ceru Berlioz” (Bulgakov 1991: 12);
- „– Dați-mi narzan, ceru Berlioz” (Bulgakov 2006: 8);
- „– Apă minerală Narzan, ceru Berlioz” (Bulgakov 2007: 10);
- „«Narsan bitte», sagte Berlioz” (Bulgakov 2006: 12);
- „«Give us a seltzer», Berlioz asked” (Bulgakov 1997: 13).

În seria de exemple de mai sus putem depista echivalențe interlingvale mai mult sau mai puțin reușite. Dacă am aplica viziunile traductologice ale lui Eugeniu Coșeriu la traducerea lexemului *нарзан* în exemplele citate, ar trebui să determinăm, mai întâi de toate, ce este desemnat prin această unitate. Alegerea corespondențelor interlingvale depinde de cunoștințele de limbă și de cele enciclopedice ale traducătorilor. *Нарзан* desemnează un fel de apă minerală, ceea ce este explicat în măsuri diferite în traducerea în limba franceză (*de l'eau de Narzan*) și în două versiuni în română (*Apă minerală; Apă minerală Narzan*). În alte variante se dă preferință împrumutului direct: *Dați-mi narzan; Narsan bitte*, sau se folosește un tip de băutură asemănătoare, cunoscută destinatarilor traducerii în limba engleză: *Give us a seltzer*.

Într-o altă serie de exemple este vorba despre traducerea unităților de măsură:

- „Гражданин ростом в сажень, но в плечах узок, худ неимоверно [...]” (Булгаков 1988: 13);

«Ledit citoyen était d'une taille gigantesque – près de sept pieds – mais étroit d'épaules et incroyablement maigre» (Bulgakov 2008: 25);

„Deși înalt de un stânjen, era îngust în umeri, nemaipomenit de slab [...]” (Bulgakov 1991: 12);

„Nalt de un stânjen, cetățeanul era însă îngust în spete, nemaipomenit de slab [...]” (Bulgakov 2006: 8–9);

„Individul, înalt cam de un stânjen, dar neverosimil de sfrijit [...]” (Bulgakov 2007: 10);

«Er war über zwei Meter groß, aber schmal in den Schultern, unsäglich mager [...]» (Bulgakov 2006: 13);

”A citizen seven feet tall, but narrow in the shoulders, unbelievably thin [...]” (Bulgakov 1997: 8).

În toate exemplele este vorba despre utilizarea unor unități speciale care corespund sistemului de măsurare a lungimii sau înălțimii în societățile respective (*сажень - près de sept pieds - de un stânjen - über zwei Meter groß - seven feet tall*) și desemnează o persoană destul de înaltă.

Există situații în care traducătorilor nu le este suficient spațiul textului tradus, căci unele realități incluse în original necesită o detaliere mai aprofundată. În acest scop se recurge la dimensiunea paratextuală, în care informația suplimentară este prezentată sub forma unor notițe explicative de subsol sau la sfârșitul cărții.

„– Взять бы этого Канта, да за такие доказательства года на три в Соловки!” (Булгаков 1988: 18);

«– Votre Kant, avec ses preuves, je l'enverrais pour trois ans aux îles Solovki², moi!» (Bulgakov 2008: 33);

Notă de subsol: 2. Situées dans la mer Blanche, elles sont le site d'un célèbre monastère. Durant la période soviétique lieu de détention particulièrement redouté.

„– Pentru argumentele lui, Kant ăsta ar merita băgat pe vreo trei ani la Solovki!” (Bulgakov 1991: 17) (se recurge la împrumut);

„D'apoi să-l iei pe Kant acesta și să-l înfunzi pentru așa dovezi pe vreo trei ani la Solovki!” (Bulgakov 2006: 15) (se recurge la împrumut);

„Pentru asemenea dovezi, Kant al vostru ar trebui umflat și priponit preț de vreo trei ani în Solovki!” (Bulgakov 2007: 17) (se recurge la împrumut);

«Für solche Beweise müsste man den Kant drei Jahre nach Solowki verbannen!» (Bulgakov 2006: 19) (se recurge la împrumut);

“They ought to take this Kant and give him a three-year stretch in Solovki²² for such proofs!” (Bulgakov 1997: 13).

Nota editorului 22. Solovki: A casual name for the “Solovetsky Special Purpose Camps” located on the site of a former monastery on the Solovetsky Islands in the White Sea. They were of especially terrible renown during the thirties. The last prisoners were loaded on a barge and drowned in the White Sea in 1959, p. 398.

Notele de subsol sunt utilizate pentru a „egala” într-o anumită măsură „cunoașterea lumii” traducătorului, bazată pe informațiile enciclopedice și socioculturale, acumulate în procesul traducerii, și „cunoașterea lumii originalului” de către destinatarii traducerii, grație

unui volum suplimentar de informații, care contribuie, de obicei, la o mai bună înțelegere a textului tradus.

Efectele comunicative produse, de exemplu, de unele proverbe, considerate drept o concentrare a înțelepciunii umane, și traducerea lor servesc la fel drept probe convingătoare ale pozițiilor teoretice enunțate de Eugeniu Coșeriu. Proverbele constituie niște microtexte care reunesc un material cultural variat și generează deseori dificultăți enorme în procesul traducerii anume din cauza apartenenței lor la culturi concrete.

Traducătorul caută echivalențele interlinguale cât mai apropiate din punctul de vedere al semnificației și al funcționării contextuale (atunci când această alegere este posibilă) sau recurge la alte procedee de traducere indirectă (adaptare, modulare) pentru a transmite mesajul din original. Reușita alegerii depinde, în mare măsură, de capacitatea traducătorului de a cunoaște și de a interpreta corect lucrurile în limba sursă și de a le adapta la realitatea limbii-țintă.

Proverbele se înscriu, de obicei, într-o structură socială sau antropologică și pot fi interpretate doar ținând cont de aceste dimensiuni. În exemplele de mai jos, proverbele în limba franceză conțin informații despre cultura și societatea care le-au generat, oferind elemente ce permit uneori determinarea aproximativă a perioadei creării lor. O primă constatare este că, fiind comparate cu echivalențele în limba română, proverbele în limba franceză au un caracter mai concret, mai transparent. De pildă, în cazul perechii *A tout seigneur tout honneur/Fiecăruia ce i se cuvine*, putem presupune că proverbul în franceză își are originea în perioada Evului Mediu, căci se utilizează lexemul *seigneur*, care desemnează *un proprietar feudal, o persoană nobilă de rang înalt*. În limba română înregistrăm o generalizare a informației prin folosirea pronumelui nehotărât *fiecăruia*. Noțiunea de *honneur*, cu o conotație nobilă, este generalizată în versiunea română prin *ce i se cuvine*, care nu presupune neapărat o calitate pozitivă. Astfel, proverbul în limba română nu oferă informații despre o anumită perioadă istorică sau despre calități concrete. O constatare asemănătoare o facem în cazul proverbului *A méchant cheval bon éperon/ La cal nărvit, pinten ascuțit*. Elementele-cheie ale proverbului în limba franceză, *cheval* (cal) și *éperon* (pinten), aparțin culturii cavalești din Evul Mediu, iar în limba română acest specific dispare.

Proverbul *Filler à l'anglaise/ A pleca pe furiș; a o șterge englezește* este bine cunoscut și utilizat frecvent în conversațiile la diferite niveluri, dar originea lui se trage din condiții deloc nobile. Se consideră că expresia ar proveni de la verbul 'anglaiser' din franceză veche, utilizat în locul lui 'voler' – 'a fura', iar expresia ar fi fost folosită pentru a descrie modul discret în care un hoț părăsește locul crimei, ceea ce a generat o altă expresie analogică „partir comme un voleur”⁴. Dacă un traducător nu cunoaște aceste lucruri, el riscă să comită erori în transpunerea mesajului din original, căci nu este vorba despre o simplă operare cu unitățile limbii.

⁴ Cf. <http://www.linternaute.com/expression/langue-francaise/72/filer-a-l-anglaise/>.

Traducătorul (în funcția de locutor în actul de limbaj) actualizează un anumit sens în activitatea de mediere interculturală și interlingvală, iar interlocutorul său îl reconstituie, pornind de la materia textuală furnizată de traducător. Ambele părți operează cu un anumit nivel de cunoștințe, care necesită capacități de creativitate inerente tuturor formelor culturii. Astfel sunt puse în circuit constant operațiile de comprehensiune și de creativitate, în primul rând, de către traducător, apoi de destinatarul traducerii, iar partea materială a acestui circuit este asigurată de text (în cazul traducerii scrise) sau de discurs (în cazul traducerii orale).

Conchidem că abordarea problematicii traducerii prin prisma teoriei limbajului i-a permis lui E. Coșeriu să evite principala piedică în reflecțiile asupra transferului informației dintr-un spațiu sociocultural în altul, oferind traductologilor instrumentarul necesar pentru a promova codimensionarea situațională și dinamică a traducerii, care nu se limitează la o simplă operare cu limbile, ci presupune o viziune globală și coerentă a acestei activități, condiționate de realitatea extralingvistică și de receptarea ei în diferite societăți și culturi.

BIBLIOGRAFIE

a) Literatură de specialitate

*** 2008 – *Anul internațional al limbilor*, <http://www.cnr-unesco.ro/ro/articol.php?id=28> (accesat 17.07.2011).

Coseriu 1977 = Eugenio Coseriu, *Traducción y novedad en la ciencia del lenguaje*, Madrid.

Coșeriu 2009 = Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, antologie, argument și note de Dorel Fînaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

Mounin 1963 = Georges Mounin, *Les problèmes théoriques de la traduction*, Paris, Gallimard.

Косериу 1989 = Э. Косериу, *Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение*, Москва, с. 63–81, <http://www.classes.ru/grammar/166.new-in-linguistics-25/source/worddocuments/4.htm> (accesat 17.09.2011).

Якобсон 1978 = Роман Якобсон, *О лингвистических аспектах перевода*, „Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике”, Москва, с. 16–24 (accesat 17.07.2011).

http://sprach-insel.com/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=61 (accesat 17.07.2011).

<http://www.linternaute.com/expression/langue-francaise/72/filer-a-l-anglaise/> (accesat 17.07.2011).

b) Surse

Bulgacov 1991 = M. Bulgacov, *Maestrul și Margareta*, traducere în română de Natalia Radovici, Chișinău, Hyperion.

Bulgakov 1997 = M. Bulgakov, *The Master and Margarita*, traducere în engleză de Richard Pevear, Larissa Volokhonsky, New York, Pinguin Books.

Bulgakov 2006 = M. Bulgakov, *Maestrul și Margareta*, traducere în română de Vsevolod Ciornei, Chișinău, Cartier.

Bulgakov 2007 = M. Bulgakov, *Maestrul și Margareta*, traducere în română de Ion Covaci, București, Humanitas, Fiction.

Bulgakov 2008 = M. Bulgakov, *Le Maître et Marguerite*, traducere în franceză de C. Ligny, Paris, Robert Lafont.

Bulgakow 2006 = M. Bulgakow, *Der Meister und Margarita*, traducere în germană de T. Reschke, München, Luchterhand Literaturvlg.

Булгаков 1988 = М. Булгаков, *Избранное*, Москва, Художественная литература.

EUGENIO COSERIU'S VIEW ON TEXTUAL APPROACH OF TRANSLATION

ABSTRACT

The paper under consideration focuses on the views of Professor Eugenio Coseriu regarding the aspects of both: translation and traductology. The success or failure of a translation is fully determined by the universal character of the language. Tackling the pressing problem of translation in the framework of the theory of the language, Professor Coseriu managed to avoid the main barrier when transferring the data from one socio-cultural space into the other, thus, offering the traductologists the necessary tools in promoting the co-dimensioning of the situational translation alongside with the dynamic one. Coseriu highlights the translation as a complex means of global and coherent approach to dealing with languages, being influenced by two important factors: the extralinguistic reality and the essential feature of its intercepting in various societies and cultures.

Key-words: *Eugenio Coseriu, interlingual communication, creativity, intercultural mediation, extralinguistic reality, textual, translation, transcoding, transposition, traductology, universalies.*